

En Torvedag i Wiiborg 1831

Thomas Bloch Ravn

Martinus Rørbyes fine maleri af en torvedag i Viborg indgår nu i Den Gamle Bys samling af købstadsprospekter. Malerens gengivelse af motivet er så etnografisk fintmærket, at det også er en relevant kilde til dagliglivet i en dansk købstad i første halvdel af 1800-årene. Museumsdirektør Thomas Bloch Ravn fortæller historien.

Det var novembermørkt og sidst på eftermiddagen tirsdag 29. november 2022, da en glad sms bippede ind fra Kitt Boding-Jensen, chef for værtsskab og historiefortælling: ”1 mill! Vi fik det sgu”. Det, vi fik, var Martinus Rørbyes fine maleri ”En Torvedag i Wiiborg” fra 1831. Hammerslaget lød på 1 million kroner, og med omkostninger blev prisen i alt 1.320.000 kr. Augustinus Fonden og Aage og Johanne Louis-Hansens Fond betalte hver 610.000 kr, mens en indsamling på Facebooksiden Den Gamle Bys Venner betalte de sidste 100.000 kr.

Hvad der ikke var lykkedes for mig i maj 2018, lykkedes nu heldigvis for Kitt, som sikrede et dejligt Viborgbillede til Den Gamle Bys samling af købstadsprospekter og samtidig en fin kilde til dagliglivet i en dansk købstad i første halvdel af 1800-årene.

For mig spiller billedet en helt særlig rolle, idet jeg i 1988 brugte motivet som forsideillustration til en lille bog med titlen ”Håndværk og købstadsliv”. Selve maleriet vidste ingen dengang, hvor var, men Viborg Museum havde en affotografering i sort-hvid, som jeg brugte. Nu ved vi heldigvis, hvor originalmaleriet er.

Martinus Rørbyes oliemaleri ”En Torvedag i Wiiborg”, som Den Gamle By erhvervede i 2022.

Martinus Rørbye i Jylland

Martinus Christian Wedseltoft Rørbye blev født i Drammen i Norge i 1803 i en dansk embedsfamilie, men efter afståelsen af Norge i 1814 flyttede familien til København. I 1820-1829 var Rørbye elev på Kunstakademiet under professor C.A. Lorentzen, og fra 1823 blev han tilknyttet maleren C.W. Eckersbergs malerstue, hvor han lærte andre unge malere at kende. Wilhelm Bendz, Wilhelm Marstrand, Jørgen Roed, Constantin Hansen og Christen Købke.

"Alle talte om Jylland, men ingen kendte det", skriver guldalderkenderen Hans Edvard Nørregaard-Nielsen om tidens kunstnermiljø i sin bog "Dansk Kunst",¹ og Martinus Rørbye var en af de første i kredsen, der tog turen til det fascinerende fremmede.

Mandag 31. maj 1830 kl. 13 sejlede den 27-årige Rørbye fra København for at begynde sin Jyllandsrejse i Aarhus. Med om bord var også den unge og endnu ukendte digter H.C. Andersen, som i bogen "Mit Livs Eventyr" betegnede damperen Dania som et "dårligt, langsomt sejllende Skib". Det stormede fra sydvest, og ifølge Andersen blev næsten alle passagererne søsyge. Først næste dag ved aftens-tid nåede de i havn i Aarhus, næsten 12 timer forsinket.²

Efter nogle dage i Aarhus tog Rørbye sammen med Andersen 5. juni med hestevogn videre til Rosenholm og dagen efter via Randers til herregården Tjele lidt øst for Viborg. Andersen rejste straks videre mod Viborg, mens Rørbye blev på Tjele.³

Efter nutidige normer var persontransport over land en vanskelig sag. Vejene var de fleste steder simple, og Rørbyes rejse foregik, før fast diligencekørsel blev indført i 1834. Efter fem dage drog han videre til Viborg, hvortil han ankom fredag 11. juni. Tre dage senere tog han videre mod nordvest mod Skive, hvor han kom med "Oncels Befordring", en vogn, som Rørbyes onkel, amtmand Gerhard Faye i Thisted, stillede til rådighed for sin nevø.

Fra Skive gik turen mod nordvest over Salling, hvor de kom med den store rofærge over Sallingsund og videre til Nykøbing. "Om Morgen forlod jeg Nykiøbing og reiste over Morsøe til Vil-Sund, hvorfra man kan oversee en stor Deel af Limfiorden og Thisted", skrev Rørbye i sin rejsedagbog. "Efter at være passeret Sundet i meget smukt Veir og i føie Tid da det er meget smalt, fortsatte jeg Veien til Thisted som jeg i kort Tid tilbagelagde, man kjører her nemlig som paa Stuegulvet og allevegne saae man Arbeidende paa Veien som afpudsede den en Følge af Kongens nære Ankomst". Man var nemlig ved at gøre klar til kong Frederik 6.s besøg i Thisted 26. juni.

Maleren Martinus Rørbye var en fin og troværdig skildrer af folkelivet. Her en scene fra torvepladsen i Thisted 2. juli 1830. Blyant, pen, sort blæk og akvarel på papir, Statens Museum for Kunst.

Vel ankommet til Thisted blev han indlogeret hos amtmanden. "Jeg blev superb modtaget og fandt mig strax som hjemme. Da heele Huuset er i Oprør for Kongen som skal logere her, fik jeg Emiel's Værelser hvor jeg nu har indrettet mig".

Den 16. juni skrev han i dagbogen: "Der var Marked her idag, og jeg fik ved den Leilighed en Deel Bønder fra Omegnen at see, hvoraf i Særdeleshed Fruentimernes Hovedpynt behagede mig; da det var daarligt Veir var Markedet imidlertid Lidet".⁴ Rørbye blev i Thisted de næste tre uger, hvor han blev introduceret til Limfjordsbyen og forskellige egne i Thy.

Torsdag 8. juli begav Rørbye sig videre nord om fjorden mod Nørre Sundby, hvor han lod sig sætte over fjorden til Aalborg. Derfra retur over fjorden og videre mod Sæby og Frederikshavn (som Rørbye kaldte ved det gamle navn Fladstrand) og til Hjørring. Undervejs besøgte han også forskellige herregårde, inden han vendte tilbage til Frederikshavn for onsdag 21. juli at sejle mod Norge.

Trods dårligt helbred foretog Rørbye i alt fem rejser til Jylland foruden flere udlandsrejser, endda helt til Konstantinopel, det nuvæ-

rende Istanbul. I 1844 blev han udnævnt til professor ved Kunstakademiet i København, hvor han døde i 1848 i en alder af 45 år.

En Torvedag i Wiiborg

Under turen lavede Rørbye et stort antal skitser af landskaber, kirker, færgesteder, byprospekter og folkeliv. En af skitserne blev i 1831 til oliemaleriet "En Torvedag i Wiiborg".

I rejsedagbogen karakteriserede han Viborg som "meget forarmet, tildeels en Følge af Snapstingets Aftagen". Snapstinget var oprindeligt årets første møde på det jyske landsting, hvor kongerne blev hyldet frem til enevældens indførelse i 1660. Snapstinget udviklede sig allerede i middelalderen til en af de vigtigste begivenheder i Jylland nord for Kongeåen. Her afgjordes de større retssager, og Snapstinget blev stedet, hvor adelens ejendomshandler formidledes. I tilknytning til Snapstinget opstod også et stort marked, som tiltrak handlende langvejsfra.⁵

Men sådan var det ikke længere. Efter Landstingets nedlæggelse i 1805 og Snapstingets svækkelse var Viborg ikke længere det centrum, byen var engang. Rørbye noterede sig: "De i Byen værende Embedsmænd og den lærde Skole skal nu blot være det eneste der holder den". Også bygningsmæssigt var byen svækket: "Der findes foruden Domkirken endnu 2 Kirker, den ene som kaldes Søndre Sogns Kirk bliver endnu benyttet og har sin Menighed, den anden [Nørre Sogns] derimod var man i færd med at nedbryde".

Under sit ophold i Viborg 11.-14. juni boede han på gæst-

Martinus Rørbyes studie, der i 1831 blev til maleriet "En Torvedag i Wiiborg". Her har maleren indsat de staffagefigurer, som også ses på det færdiske maleris vrømlende folkeliv. Blyant på papir. Nationalmuseet.

Radering af motivet fra Rørbyes maleri "En Torvedag i Wiiborg", som blev solgt til medlemmer af Kunstforeningen i forbindelse med udstilling på Charlottenborg i 1831. Statens Museum for Kunst.

giveri, og når han ikke så på byen, aflagde han visitter hos byens embedsfolk. Om torvedagen skrev han fredag 11. juni: "Jeg saa ogsaa i Dag en Torvedag i Viborg, hvor de fornemste Artikler vare foruden Fødevarer, Lyngtørv, Træskoe og Jydepotter". Inspirationen herfra blev – så vidt vides – til fire forskellige billeder med stort set samme motiv.

Skitsebogen fra Jyllandsrejsen opbevares på Statens Museum for Kunst, og i bogen findes en akvarel, hvor man ser Sct. Mathias Gade mod Hjultorvet og med domkirken i baggrunden. Midt i billedet er der et hus med et karakteristisk støvleformet skomagerskilt, derudover et par personer og en vogn ved torvet. Desuden findes et studie til "En Torvedag i Wiiborg". Studiet er lavet med blyant på papir i størrelsen 24 x 17 centimeter og opbevares på Nationalmuseet.⁶

Kronen på værket blev oliemaleriet, som det lykkedes Den Gamle By at erhverve i november 2022. "En Torvedag i Wiiborg" er malet med olie på lærred og måler 41 x 28 centimeter. Rørbye malede det i 1831, sandsynligvis i København, men efter skitserne fra Jyllandsrejsen i sommeren 1830.

Maleriet blev i 1831 udstillet i Kunstforeningen på Charlottenborg i København. Kunstforeningen erhvervede billedet, som ved bortlodning samme år blev vundet af pladsmajor Wilhelm Cathala. I samme forbindelse blev der lavet en radering, som blev solgt i et ukendt antal eksemplarer til medlemmerne af Kunstforeningen.⁷ Herefter har maleriet været i privateje i godt 190 år. Sort-hvide fotografier af maleriet findes i forskellige samlinger og har flere gange været brugt som illustration i bøger.

Den Gamle Bys samling af købstadsprospekter

I maj 2018 kom originalen så til salg hos Bruun-Rasmussen. Jeg var af den opfattelse, at maleriet er af en sådan kaliber, at det hører hjemme på et museum. Enten på Viborg Museum, på Skovgaard Museet i Viborg eller i Den Gamle By. Det skrev jeg til de to Viborgmuseer, som meddelte, at de ikke agtede at byde på billedet. På vegne af Den Gamle By søgte jeg Augustinus Fonden og Aage og Johanne Louis-Hansens Fond om hver 715.000 kr, så jeg i alt havde 1.430.000 kr til rådighed. Desværre gik maleriet til væsentligt over det beløb, idet prisen inklusive omkostninger løb op i 1.742.400 kr.

Fire år senere blev Viborg Museum tilbudt at erhverve billedet, der øjensynligt nu var i Sverige, for 3.500.000 svenske kr. Museumschef Brian Wiborg fortalte mig, at han takkede pænt nej med den begrundelse, "at vi ikke vil erhverve et værk, som en privat gallerist først har købt for næsen af måske flere danske museer for siden at forsøge at sælge det til et museum alene med fortjeneste for øje".⁸

Onsdag 9. november 2022 blev jeg så af Bruun Rasmussens kunstauktioner gjort opmærksom på, at maleriet igen var sat til salg. Nu lød vurderingen på 800.000-1.000.000 kr. Og denne gang fik vi det.

Som Danmarks købstadmuseum har Den Gamle By i de senere år opbygget en enestående samling af købstadsprospekter i form af stik og oliemalerier fra 1600-, 1700- og 1800-tallet. Fra Braun og Hogenbergs gengivelser af danske byer fra 1500- og 1600-tallet over Poul Isac Grønvolds prospekter fra 1749 til Frederik Rohdes oliemaleri af Roskilde 1848 og Frederik Visbys akvareller fra Aarhus i 1850'erne.⁹

Der er utvivlsomt tale om den bedste samling af billeder af danske købstæder, fra før moderniseringen for alvor satte ind efter 1870-1880. Mange af malerne er ikke kendte, men

Et forstudie til Martinus Rørbyes maleri, sandsynligvis fra 1830. Maleren mangler endnu at befolke skitsen med staffagefigurer. Blyant og akvarel på papir. Statens Museum for Kunst.

de fleste er dog omtalt i opslagsværket Weilbachs Kunstnerleksikon. Af malere i samlingen kan nævnes Chr. Blache, C.F. Sørensen, M. Bjørnøe, Hans Christian Ley, C. Eckardt, Frederik Rohde og Niels Grønbek Rademacher.

Samlingen i Den Gamle By er i sig selv af stor historisk værdi – og også af betydelig kunsthistorisk værdi, vil jeg tillade mig at mene. Dertil kommer, at disse stik og malerier er uvurderlige som kilder til at formidle by- og livsbilleder fra tiden, før modernisering og industrialisering grundlæggende ændrede de gamle købstæder. En periode, som den ældre del af Den Gamle By er en gengivelse af i størrelsesforholdet 1:1 og i tre dimensioner.

Kilde til folkelivet

Fra 1830 findes et beslægtet maleri af Rørbye, "Skorstensfejeren og Mølleren ved Raadhuset". Billedet er i privateje, og jeg kender det kun fra trykte gengivelser. Og fra 1831 findes et andet folkelivsbillede, nemlig "Arrestbygningen ved Raad- og Domhuset", som findes på Statens Museum for Kunst.

I sin bog "Dansk Kunst" skriver Hans Edvard Nørregaard-Nielsen, at dette billede er rent og koloristisk levende og med et "vrimlende folkeliv". Rørbye ville "have det hele med; alle klasser og typer er repræsenteret". Det samme kan man sige om både "Skorstensfejeren og Mølleren" og "En Torvedag i Wiiborg". Nørregaard-Nielsen beskriver, hvordan Rørbye var "vidt omkring", "før han fik noteret så mange anvendelige staffagefigurer, men det er tilsyneladende ikke mindst den del af kunstværkets tilblivelse, der fornøjede ham".¹⁰

At gestalte almindelige menneskers kultur, udseende og daglige liv i tiden før fotografi og levende billeder er ikke så ligetil. Hvis man som Den Gamle By har ambition om at gøre det som en integreret del af en sansemættet historiefortælling, må man bruge de kilder, der er til rådighed. Vi har de historiske huse og samlinger af indbo, redskaber og køkkengrej. Ikke mindst har vi Den Gamle Bys store samling af almindelige menneskers dragter og tekstiler. Og endelig har vi troværdige malerier af folkelivet.

Da Den Gamle By i 2001 begyndte at levendegøre museet, foretog vi ganske omfattende studier i disse kildegrupper.¹¹ Noglepersonen i arbejdet var daværende overinspektør Birgitte Kjær, der ud over i mange år at have været ansvarlig for museets samling af dragter og tekstiler har et dybtgående kendskab til de andre genstandsgrupper.

Jeg har bedt Birgitte Kjær om en vurdering af Rørbye-billedets værdi som kilde til folkelivet, og hendes konklusion er, at man "kan stole på klædedragterne". Birgitte Kjær peger på, at vi er i 1830, hvor den nationalromantiske bølge med begrebet folkedragt endnu ikke er slået igennem, og hun mener, at skildringen falder fint i tråd med Rørbyes øvrige skildringer af "folk i tøj" fra både Nordjylland og Norge – og hele hans måde at arbejde på. "Ikke romantisk, men realistisk. Han skildrer, hvad han ser".¹²

Birgitte Kjærs vurdering støttes af etnologen Jesper Kloster, der beskriver Rørbye som en "etnografisk kunstner", der "i sine skit-sstudier ufortrødent skildrer tingenes tilstand".¹³

Også en tredje kilde bekræfter, at Rørbyes billede er troværdigt i sin gengivelse af byens liv. Det drejer sig om skomagermester i Viborg Edvard Handberg Hammershøj, som var født i 1842, og som nogle år før sin død i 1926 gav en række interviews til Viborg Stifts Folkeblad om håndværk og købstadsliv fra midten af 1800-årene og frem. Vel var skomager Hammershøj ikke født, da Rørbye malede sit billede i 1830, men 1830'erne og de næste årtier var en stilstandsperiode, hvor ikke meget ændrede sig i en trængt købstad som Viborg.

Hammershøj var af en gammel skomagerslægt, som havde virket i Viborg siden begyndelsen af 1700-årene. Selv var han opvokset og uddannet inden for det gamle laugssystem, men virkede det meste af sin tid under næringsfriheden, der med virkning fra 1862 ophævede laugene og satte erhvervene fri. Derved kom hans erindringer til at spænde over en stor og væsentlig udvikling, koncentreret inden for et forholdsvis kort åremål, hvor både håndværket og købstaden gennemgik store forandringer.¹⁴

I et interview med Viborg Stifts Folkeblad 21. februar 1921 berettede Edvard Hammershøj om Rørbyes billede, som man da kun kendte i sort-hvid. Han fortalte, hvem der boede i de huse, man kan se på billedet, om beboernes metier og deres problemer, og han havde fokus på farverskiltet, flaget til venstre i billedet og den jødiske farverfamilie Samson.

"Paa højre Side af Gaden ser man, midt paa Billedet, en lang Jernstøve, min Bedstefaders (skomagermester Anders Hammershøj 1786-1859, red.) Skilt, som var anbragt her til Ejendommen blev revet ned (...). Jeg skænkede den da til Museet, hvor den nu findes som et Minde fra svundne Tider. Med selve Ejendommen skete der ikke i Aarenes Løb større Forandringer. Kvisten blev bygget om og la-

vet bredere, og Trappen ud paa Gaden faldt bort, da Staten brolagde Mathiasgade efter Anlægget af Randerschausseen (1855, red.)”.

Hammershøj havde blik for detaljer og fortalte videre:

”Græsset vokser godt paa Gaden og Fortovet, som man kan se, og saadan var der overalt i Byen, saavel som i andre Provinsbyer i min Barndom. Der blev drevet Gæs rundt og de manglede ikke Grøntfoder! Engang i Midten af Fyrreerne kom der Paabud om, at Gaderne skulle luges, og der var et stort Røre i den Anledning! Men det var nødvendigt at gøre noget, thi man kunne sine Steder ikke se, om der var Brolægning eller ej”.

Om menneskene på billedet fortalte Hammershøj:

”Jeg kender ingen af dem, men der er mange karakteristiske Typer imellem: For eksempel Manden, der kører med Læs Revlingeris og Konen ved Samsoms Trappe, der antagelig sidder og sælger Kager fra sin Kurv. Ogsaa et Studekøretøj skimter man, og saa er der en Gruppe Borgere, som er optaget af at drøfte Begivenhederne”.

Opdagelsen af Jylland

Rørbyes maleri ”En Torvedag i Wiiborg” er et tidligt eksempel på, at københavnske kunstnere og kulturelite begyndte at interessere sig for det eksotiske Jylland. Præsten og forfatteren Steen Steensen Blichers noveller fra 1820’erne var utvivlsomt medvirkende hertil, men også romantikkens fascination af det oprindelige, det ægte, folkets bankende hjerte, styrkede den folkløristiske interesse.¹⁵

Senere i 1800-årene kom romantiseringen. Den kom blandt andet til udtryk i den myte om folkedragter, som museumsinspektør ved Den Gamle By Erna Lorenzen (1909-2006) gjorde op med i sin disputats og i bøger og udstillinger i Den Gamle By.¹⁶

Rørbyes billede stammer heldigvis fra, før romantiseringen satte ind. Det er sammen med museernes fysiske samlinger en vigtig kilde til viden om datidens danske købstæder og de mennesker, der levede i byerne, før fotografier og film gjorde dagliglivet mere nærværende.

Painting From a Danish City in the 1800s

In December 2022 Den Gamle By acquired Martinus Rørbye's fine painting from 1831 of a market day in Viborg. The painting is now part of Den Gamle By's collection of town and city prospects. The painter's depiction of the subject is so ethnographically accurate that it is a relevant source for describing daily life in a Danish city in the first half of the 1800s. In the article, Thomas Bloch Ravn tells the story of the painting, the collection of prospects and their value as sources detailing people's lives in the first half of the 1800s.

Noter

- 1 Hans Edvard Nørregaard-Nielsen: "Dansk kunst. Tusind års kunsthistorie", Gyldendal 2003, side 274-275.
- 2 Georg Nygaard: "Maleren Martinus Rørbyes rejsedagbog 1830", Kunstforeningen i København 1930, side 15.
- 3 Det følgende bygger på Georg Nygaard 1930 og Ny Carlsberg Fondets Kilder til Dansk Kunsthistorie: <https://roerbye.ktdk.dk/om/introduktion>
- 4 Bemærk, at der er forskel på torvedag, som Rørbye oplevede i Viborg, og så et marked, som han så i Thisted. Torvedag er den ugentlige dag, hvor omegnens bønder kommer til byen for at sælge deres produkter, mens marked holdes sjældnere og som oftest tiltrækker handlende fra en større radius. Se Ole Degn: "Torv og marked, handelsbod og købmandsgård". I Axel Steensberg (red.): "Dagligliv i Danmark", bind 2, København 1981, side 269-294. Se også Mette Kjær Bækgaard: "De nørrejyske købstadsmarkeder". I Søren Bitsch Christensen (red.): "Den klassiske købstad", Aarhus Universitetsforlag 2005 side 137-172.
- 5 Rørbyes Rejsedagbøger. Derudover Hugo Matthiessen: "Snapstinget. Jysk Termin, Marked og Mennesker", København 1946, og Thomas Bloch Ravn: "Snapsting og Markedshåndværk". I "Fra Viborg Amt" 1985, side 41-68.
- 6 Gertrud Oelsner: "En rejse mellem helstat og nationalstat. Martinus Rørbye i Jylland og Norge 1830". I Birgitte von Folsach og Sidsel Maria Søndergaard (red.): "Martinus Rørbye. Det nære og det fjerne", 2014, side 95.
- 7 "Kilder til dansk kunsthistorie". Ny Carlsberg Fondet. <https://roerbye.ktdk.dk/d/rfuk?locale=da>; Bruun Rasmussen katalog 879, 2018, side 42-43.
- 8 E-mail fra Brian Wiborg 22. maj 2022.
- 9 Birgitte Kjær: "Frederik Visbys Århus. Billeder fra en stiftsby i 1850'erne", Den Gamle By 2005, Birgitte Kjær: "Renæssancens byer. Braun og Hogenbergs gengivelser af danske byer fra 1500- og 1600-tallet", Den Gamle By 2006.
- 10 Hans Edvard Nørregaard-Nielsen: "Dansk kunst" side 271-272.

- 11 Se Den Gamle Bys årbog 2001: Thomas Bloch Ravn: "Levende Museum", Tove E. Mathiassen: "En halv kilometer stof", Benno Blæsild: "Køkkenerne i Den Gamle By" og Birgitte Kjær: "Trommeslageren".
- 12 Korrespondance på e-mail med Birgitte Kjær 26.4.-7.5. 2023.
- 13 Jesper Sexauer Bloch Kloster: "Den etnografiske kunstner". I Birgitte von Folsach og Sidsel Maria Søndergaard (red): "Martinus Rørbye. Det nære og det fjerne", 2014, side 157.
- 14 Se min lille bog "Håndværk og købstadsliv. Omkring skomager Hammershøjs beretning om Viborg i forrige århundrede", Historisk Samfund for Viborg Amt 1988.
- 15 Steen Bo Frandsen: "Opdagelsen af Jylland. Den regionale dimension i Danmarkshistorien 1814-64", Aarhus Universitetsforlag 1996, side 77-124.
- 16 Erna Lorenzen: "Folks tøj i og omkring Århus ca. 1675-ca. 1850", disputats 1975, Erna Lorenzen: "Hvem sagde nationaldragt?", Wormianium 1987.

Litteratur

- Blæsild, Benno: "Køkkenerne i Den Gamle By", Den Gamle Bys årbog 2001.
- Bruun Rasmussen katalog 879, 2018, side 42-43.
- Bækgaard, Mette Kjær: "De nørrejske købstadsmarkeder". I Søren Bitsch Christensen (red.): "Den klassiske købstad", Aarhus Universitetsforlag 2005.
- Degn, Ole: "Torv og marked, handelsbod og købmandsgård". I Axel Steensberg (red.): "Dagligliv i Danmark", bind 2, København 1981.
- Dybdal, Vagn og Inger Dübeck: "Håndværkets Kulturhistorie", bind 2, København 1983.
- Frandsen, Steen Bo: "Opdagelsen af Jylland. Den regionale dimension i Danmarkshistorien 1814-64", Aarhus Universitetsforlag 1996.
- Kjær, Birgitte: "Trommeslageren", Den Gamle Bys årbog 2001.
- Kjær, Birgitte: "Frederik Visbys Århus. Billeder fra en stiftsby i 1850'erne", Den Gamle By 2005.
- Kjær, Birgitte: "Renæssancens byer. Braun og Hogenbergs gengivelser af danske byer fra 1500- og 1600-tallet", Den Gamle By 2006.
- Kloster, Jesper Sexauer Bloch: "Den etnografiske kunstner". I Birgitte von Folsach og Sidsel Maria Søndergaard (red): "Martinus Rørbye. Det nære og det fjerne", Øregaard Museum 2014.
- Lorenzen, Erna: "Folks tøj i og omkring Århus ca. 1675-ca. 1850", disputats, Jysk Selskab for Historie. Aarhus, Universitetsforlaget 1975.
- Lorenzen, Erna: "Hvem sagde nationaldragt?", Wormianium 1987.

- Mathiassen, Tove E.: En halv kilometer stof, Den Gamle Bys årbog 2001.
- Matthiessen, Hugo: "Snapstinget. Jysk Termin, Marked og Mennesker", København 1946.
- Monrad, Kasper: "Det nære og det fjerne". I Birgitte von Folsach og Sidsel Maria Søndergaard (red.): "Martinus Rørbye. Det nære og det fjerne", Øregaard Museum 2014.
- Ny Carlsberg Fondets Kilder til Dansk Kunsthistorie: www.ktdk.dk
- Nygaard, Georg: "Maleren Martinus Rørbyes rejsedagbog 1830", Kunstforeningen i København 1930.
- Nørregaard-Nielsen, Hans Edvard: "Dansk kunst. Tusind års kunsthistorie", Gyldendal 2003.
- Oelsner, Gertrud: "En rejse mellem helstat og nationalstat. Martinus Rørbye i Jylland og Norge 1830". I Birgitte von Folsach og Sidsel Maria Søndergaard (red.): "Martinus Rørbye. Det nære og det fjerne", Øregaard Museum 2014.
- Ravn, Thomas Bloch: "Snapsting og markedshåndværk". I "Fra Viborg Amt", 1985.
- Ravn, Thomas Bloch: "Håndværk og købstadsliv. Omkring skomager Hammershøjs beretning om Viborg i forrige århundrede", Historisk Samfund for Viborg Amt 1988.
- Ravn, Thomas Bloch: "Levende Museum", Den Gamle Bys årbog 2001.